

slovenske književnosti nadaljuje in bogati njegovo delo. Literarna slovenistika živi na beograjski Filološki fakulteti skladno z drugimi vejami slavistike. Tudi to je ena od pomembnih zaslug pokojnega profesorja Dimitrija Vučenova.

Janez Rotar
Filozofska fakulteta v Ljubljani

ASIM PECO: IKAVSKOŠTOKAVSKI GOVORI ZAPADNE HERCEGOVINE.*

U suvremenoj dijalektologiji hrvatskoga ili srpskoga jezika ime Asima Pece, profesora Filološkoga fakulteta u Beogradu, veoma je znano, stoji na samom vrhu. Posvjedočio je to nekolikim studijama. Zadnja je upravo naslovljeno delo. Područje je njegovih istraživanja istočna i zapadna Hercegovina te Bosanska krajina. Nakon ovoga je očekivati kako će se možda uskoro latiti obradbe govora sjeverne Hercegovine i južne Bosne (oko Duvna i Livna). To kao da je nagovijestio u ovoj knjizi gdje usporedno prinosi stanovite podatke iz tih govora. Pored toga predmetne govore uspoređuje s proučenim govorima srednje, istočne i sjeverozapadne Hercegovine, Imotske krajine i Bekije, dijela duvanjskoga kraja i makarskoga primorja. A nerijetko se osvrće i na ostale štokavske i čakavske govore. Također se koristi pisanim spomenicima nastalim u zapadnoj Hercegovini od najranijih vremena do XVII. st. To su: Humačka ploča (oko XI. st.), Vignjeva nadgrobnica iz Kočerina (između 1404. i 1411.) te spjev »Pisna od pakla« fra Lovre Šitovića Ljubušaka (XVII. st.). Njima je pridodan Natpis iz Drežnice (1335—1366.). Zahvaljujući ovom, Pecina je studija poprimila i stanovitu povijesno-jezičnu protegu. U većoj je mjeri iskorišten Šitovićevev jezik, koji, dakako, sadrži mnoštvo osobitosti ljubušakoga govora njegova vremena.

»Ikavskoštokavski govori zapadne Hercegovine« složeni su od slijedećih poglavlja: Uvodni dio, Dio fonetika, Dio morfologija. Nedostaje tvorba riječi i sintaksa. Poglavlja su opširna, obiluju podacima, stoga se ne bi moglo kazati da nije zastupljeno sve što je karakteristično za taj govor, odnosno govore, da se opaža veća praznina i sl. Prije suprotno!

Poznato je kako je teško pisati o uspelim djelima. A zaista je takvo »Ikavskoštokavski govori zapadne Hercegovine.« Prikazivatelju stvarno ostaje zadržavanje na sitnicama koje trebaju kakvu dopunu ili ne stoje, sve drugo, tj. velika glavnina zaslužuje jedino pohvalu. Zbog toga ocjena naoko dobiva negativan prizvuk. Budući da i o takvim djelima valja pisati, to ću izvršiti tu zahvalnu dužnost.

Uvodni dio obuhvaća prvih četrdesetak stranica. Tu je i pet zemljopisnih karata prenijetih is »Istorije naroda Jugoslavije« na kojima su označene granice bosanske, dukljanske i srpske države u Srednjemu vijeku. Na njima je vidno kamo je tada spadala zapadna Hercegovina..

Na 8. str. je karta ikavskoštokavskoga govora zapadne Hercegovine. Njegova istočna granica ide uglavnom rijekom Neretvom, južna republičkom granicom, sjeverna crtom koja ga dijeli od šćakavskoga govora, zapadna pak među s Bekijom. I tu opstoji manje neslaganje. U mojemu djelu »Govor Imotske krajine i Bekije« granično selo Grude nalazi se unutar šćakavskoga govora, Peco ih je uključio među svoje, dakle šćakavske. O tome veli: »Naravno, i ova granica, kao i sve druge u granicama jednoga jezika, ne teži ka apsolutnoj preciznosti. Uvijek su u ovakvim slučajevima mogući govorni prelazi, moguće je da između tipičnih zh. govora i govora njihovih susjeda ima zona u kojima se ukrštaju osobine različitih govornih tipova. To je i shvatljivo i očekivano« (7.). Potom niže: »Ja sam ovdje uključio Grude, iako je to upravo graničnik prema šćakavcima, ali tu, danas ima podosta šćakavizama, što nam dozvoljava da Grude svrstamo u naš zh. govorni tip.« Kada ispitivah govor sela Gruda od 1957. do 1960. (i povremeno kasnije), nađoh toliko šćakavizama da ga uvrstih među šćakavačke govore. Sigurno je A. Peco našao sada u Grudama toliko šćakavizama da

* Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Djela, knjiga LXI, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 35., str. 230, Sarajevo 1986.

je mogao drugačije postupiti. Mora se imati na umu kako je u zadnjih četvrt stoljeća književni jezik jače djelovao na tamošnje govore negoli za sve vrijeme do tada. K tomu, Grude izrastoše u razvijenije mjesto, u varoš. Gimnazija je u njima valjda djelovala nekoliko desetljeća, osnovna škola ima dugu prošlost, niknuli su industrijski pogoni, živahna je trgovina. A ne može se zanemariti utjecaj radija i televizije.

Pisac je ispravno ustvrdio razlike što dijele dati hercegovački govor od imotsko-bekijskoga. Na čelu su odrazi skupova **stj*, **zdj*, **skj*, **zgj*. Tu na njihovo mjesto bivaju *št*, *žd*. Po tome se i imenuju štakavski govori. U imotsko-bekijskome su *šč*, *žd*. Dalje su *-al* > *-a* i *-al* > *-o*, što nije slučaj u susjednome govoru, već je samo *-al* > *-a* (*kopa*, *sipa*, *veza*). Tu je također *-il* > *-ia* > *-ija*, na drugoj strani nije. Na jugoistočnome prostoru Imotske krajine izjednačene su afrikate *č — ć*, *dž — đ* u korist *ć — đ*, zapadna Hercegovina uglavnom ne zna za to ako se izumuo Muslimani kojih tamo nije upadljiv broj. U Muslimana je i *lj* > *j*, kao što je sporadično u Imotskoj krajini, gdje je općenit i morfemski *m* > *n*. Isto je u Hrvata u zapadnoj Hercegovini. Foneme *h*, *f* čuvaju jedino Muslimani.

Niti jedan govor nije jedinstven pa ni štakavski zapadne Hercegovine. Peco to primjerno pokazuje u usporednome popisu pojedinih riječi i oblika. Evo kako izlaže međusobne razlike. U lijevome nizu su riječi jednake u selima Vitini i Citluku, u desnome su iste u Gradama:

mògu : mòren/mòžen
mòže : mòre/mòže

nòsovi : nòsevi
vìdim : vìdin

břkovi : břci
plěčka : plěče
lédā : lédiju

Potom dalje na isti način. Primijetiti je kako je ovakav postupak veoma zoran i lako se prati; uz to je i rjeđi u dijalektološkim studijama. Dakle, jasno se ogledaju glasovne, naglasne i oblične razlike unutar jednoga govora.

Pri koncu poglavlja priložena su tri pisma Dubrovčanima emina Mamutage, rodom Ljubušaka, te spomenuta tri nastjena spomenika. Mamutagina su pisma nastala na koncu XVII. st., odnosno jedno s početka XVIII. Ispod preslikanih nastjenih sadržaja slijede dosadašnja njihova čitanja. Pisac potanje raščlanjuje njihov jezik. Što se tiče najstarijega, — Humačke ploče — treba reći kako se čitači Š. Bešlagić i M. Vego ne slažu u nekim pojedinostima. Njihova čitanja nisu bez nedostataka. Navodim da ju je najprihvatljivije pročitao Milan Nosić. Objavio je to u članku »Humačka ploča« u Zborniku Pedagoškog fakulteta u Rijeci br. 6/1984. Isti prenosi zbornik »100 godina Muzeja na Humcu«, Ljubuški, 1985. Dakako, njime se A. Peco nije mogao poslužiti jer tada njegova knjiga bi u tisku.

Uz ostalo prvo se poglavlje okvirno bavi fonetičkim pitanjima, no stvarno je uvođen u iduće, tj. Fonetiku. I njoj je dato najviše prostora (47—166.). Tu je najbolje izražena Pecina potankost, opširnost i analitičnost.

Samoglasnički sustav širega prostora odlikuje se standardnim izgovorom (srednjim) svih samoglasnika. Takav je i zapadnohercegovački. I u tome ne postoji odstupanje. Dalje je pisac redom iznio zamjene samoglasnika kako ih je našao u pojedinim selima. Brojem ne iskaču iz prosjeka okolnih govora. Najviše se datih promjena susreće i u imotsko-bekijskome govoru. Ni promjene samoglasničkih skupina ne predstavljaju ništa osobita.

U naslovu stoji jasno kako su predmetni govori ikavskoštakavski, tj. da *ě* > *i*. Za svako je selo Peco donio više primjera ikavskih riječi (58—66.). Držim kako je to donekle suvišno. Bilo bi tek dosta navesti odstupanja, dakle primjere gdje *ě* > *e*, *je*, *ije*. Iznenađuje broj (i)jekavizama i ekavizama, posebno prvih. Bojim se kako je to dijelom najnovija pojava, utjecaj dakle književnog jezika u tijeku zadnjih desetljeća. Kao izrazite izdvajam (i)jekavizme *Nedjeljko*, *Njemačka*, *Rjeka*, *svjeski* (= svjetski). Nije sumnje da su odnedavna ušli iz književnoga jezika; naprosto su se nametnuli. Prid. svjeski zavređuje k tomu dodatno objašnjenje. Naime u dotičnome govoru ne postoji iskonski prid. *svjeski/sviski*. Silom prilika unio ga je Prvi svjetski rat. Svatko ga je teško osjetio. I tada su domaći ljudi prvi put čuli taj prid. u čestoj uporabi i prihvatili ga jedino u toj sintagmi. Kako skup *tsk* > *sk*, to je *svjeski*. U Imotskoj i Sinjskoj krajini je *svecki*, i samo u nazivu *Svecki* rat. Namjesto prid. *svitski* svagdje se upotrebljuje imenički gen. s prijedl. *od*, npr. *čovik od svita*, *ljudi od svita*.

Pisac tvrdi da »u svim mjestima češće imamo Njemačka nego Nimačka. Iz ovih krajeva ima mnogo radnika u Njemačkoj. Standardni lik te imenice potisnuo je ovaj izvorni, ako je ikada tu i bio frekventan« (69.). Do oslobođenja jedino su bili *Nimac*, *Nimkinja*, *Nimačka*, *nimački*, a poslije su potisnuti književnim oblicima *Njemac* (umjesto *Nijemac*), *Njemica*, *Njemačka*, *njemački*. U šezdesetim godinama mnogo se svijeta odatle otisnulo na rad u Njemačku, što je moglo samo učvrstiti novoprihvaćeno stanje. I jedino to.

Budući da je u psl. **klenz* (bez samogl. *ě*), stoga nije ovdje mjesto im. *kljen*. O njoj je zabilježeno: »Za oblik *kljen* (riba i drvo) moglo bi se reći da je kao takav preuzet iz jekavskih govora, a moglo bi se tu pomišljati, kao u gnjizdo, na pojavu *klj* < *kl* (v. Skok, s. v.)« (69.). Otpada bilo kakav (i)jekavski utjecaj; točno je da se skup *gl* pretvorio u *glj* (jednako kao u *gljista*, *gljistina*). Govori se *kljen* (bez usporrednice *klen*) daleko na zapad, jug i sjever pa se od te cjeline ne može izdvajati zapadnohercegovački prostor. Uz ovo dodajem kako je v Imotskoj krajini ekon. *Kljenovac* i prez. *Kljenak*, blizu Vrgorca ekon. *Kljenak*. Također se na čitavu području čuje izraz *kljenova nedilja*, metafora za gladno razdoblje.

A. Peco se pita je li u obliku *gnjizdo* »proces *gn* = *gnj* ili nekakav uticaj jekavskih govora u kojima sekv. *gně* = *gnje*« (67.). U daljemu izlaganju staje uz drugo rješenje. No kako je *gnjizdo* u Bekiji i Imotskoj krajini te dalje u Sinjskoj gdje nije blizu (i)jekavaca, ni ovaj se hercegovački slučaj ne može tumačiti nikakvim utjecajem. To je ikavski oblik u kojemu je početni *gn* > *gnj*. Tako su u Imotskoj krajini još *gnjizdit se*, *gnjoj*, *gnjojar*, *gnjojiti*, *gnjida*.

Vrijedno je prenijeti idući stavak: »U posebnu skupinu ekavizama treba ubrajati one tipa: starešina, sećam se, najpre, primer koji su zabilježeni u našem govoru, a i u drugim ikavskim govorima (v. kod Šimundića, op. cit. za Imotsku krajinu i Bekiju, kao i kod mene u BHDZb. I za zapadnu Bosnu). To su noviji nanosi koje u ove govore unose ili radnici koji su, za duže vrijeme, zaposleni van rodnog kraja ili mladići koji služe vojsku u ekavskim krajevima« (72.). Ne ide s ostalima im. *starešina* (naravski ni izvedenice *starešinski*, *starešinov*, *starešinovati*, *starešinstvo*) zbog toga što nije nikakvim nanosom, već je stalni, opći ekavizam na većemu prostranstvu negoli *kljen*. (Dobro mi je poznato da je u mojemu rodnome Lovreću, u Imotskoj krajini, u prošleme stoljeću jedan mještanan nosio nadimak Starešina). Sigurno nije donijet iz vojske, niti tada domaći ljudi hodiše van po radovima kao u XX. st. Također ovdješnji mladići nisu služili vojsku u ekavskim krajevima.

O sonantu *l* na koncu sloga raspravlja se šire (75—94.). Glas *l* zamjenjuje se samoglasnicima *-a*, *-o* ili ostaje (*doša*, *nazva* : *došo*, *lego*). Tu je dakle akanje i okanje. Međutim pisac se prilično zadržao na promjenama: *-il* > *-ia* > *-ija* i *-ul* > *-ua* > *-uja* (*bija*, *ija*, *načinija*, *čuja*, *prosuja*). Drugih je jedva devet primjera i skoro su zanemarljivi u odnosu na one što svršuju na *-ija*. Oblici na *-ija* rasprostranjeni su na jugozapadnome dijelu datoga govora, tj. uz bekijsku i dalmatinsku među. Na nekoliko zadnjih stranica pisac na šire rasvjetljuje ovu pojavu. Najprije izlaže historijat problema kako je dosada razmatran i tumačen, potom prelazi na njegovo objašnjenje. U zaključku je jasan: »Izvorište ovoj pojavi treba tražiti u zapadnijim govorima Dalmacije (razmak moj, M. S.). Ona se u našem govoru uopštila u ono vrijeme kada je Zapadna Hercegovina došla u bliže političko-ekonomske veze sa tim dijelom naše zemlje i kada su oslabile njene veze s istočnijim dijelom Hercegovine. Naime, cjelokupna struktura ovih govora pokazuje da je njihov razvojni put do XV vijeka bio u duhu istočnohercegovačkih govora, od toga vijeka uopštavaju se osobine svojstvene zapadnijim govorima. To pokazuje i ova osobina, akanje; to pokazuje i cjelokupna morfologija ovih govora. Iстина, evolutivni impulsi i dalje su bili prožeti novoštokavskim duhom, ali je tempo njihove realizacije znatno zaostajao za govorima sa druge strane Neretve. Istorijske okolnosti bile su uzročnici ovakvom stanju« (90.).

Gornja tvrdnja ište opširniji odgovor, ali ću se zadržati na slijedećemu. A. Peco ništa ne kaže o pripadnosti *zapadnijih govora Dalmacije*. Jesu li ti govori čakavski ili štokavski? Budući da je akanje najopćenitije u čakavskim govorima, k tomu oni su zapadniji, nameće se zaključak kako misli na čakavski utjecaj. Spomenuti je da susjedni vrgorski govor pozna ovakvo akanje, u imotsko-bekijskome i sinjskome nema ga. Dakako, ne znaju za akanje *-il* > *-ia* > *-ija* i *-ul* > *-ua* > *-uja*. Prema tome nedostaje posrednik, prijenosnik dotične pojave sa zapada na istok, u Hercegovinu.

Istina, u Imotskoj krajini bijahu osjetna kretanja stanovništva prema jugozapadu i možda je navedeno akanje tu iščeznulo, ako ga je bilo. Međutim potpuno je akanje $-al > -aa > -ā$, u ostalim je primjerima razbijen samoglasnički skup: $-il > -io > -ijo$, $-el > -eo > -ejo$, $-ul > -uo > ujo$. Ipak u zapadnoj Hercegovini kretanja stanovništva bijahu manja, prema tome je tu starinaca više nego u Imotskoj krajini. Iz svega se logično zaključuje: u govornima zapadne Hercegovine akanje je ostatak čakavskoga narječja. A. Peco, naravski, to odlučno odbija. Premda više pojava tumači utjecajem drugih govora, ovdje je nepopustljiv. Usprkos tomu ovdje takva tvrdoća gubi moć uvjerljivosti. Trezveno gledajući, ne može se mimoći čakavsko narječje u objasnidbama do i najzadnje osobine govora zapadne Hercegovine. Pisac nakon rečenice »Izvorište ovoj pojavi treba tražiti u zapadnijim govorima Dalmacije«, nahodi potrebnim otkloniti moju tvrdnju već u idućemu stavku da je taj prostor nekada pripadao čakavskom narječju. Iako se glavna kretanja stanovništva odvijala prema čakavskome području, Peco dosta pojava tumači utjecajem iz suprotna smjera, toga kamo kretanja bijahu usmjerena, iz Dalmacije. Smiono, nema što!

Je li taj kraj u dotursko doba bio čakavskim ili nije, na to će više svjetla baciti proučavanje toponimije. Spominjem da na jugozapadnome kraju Imotske krajine opstoji nekoliko čakavskih toponima. Time je razbijeno ukorijenjeno mišljenje kako je rijeka Cetina povijesna granica čakavskoga narječja u svojem donjemu toku.

Foneme h i f , rečeno je, zadržaje samo Muslimani. Uzrokom je vjerski činitelj, točnije: molitve na arapskome. U drugih su nestali, odnosno zamijenjeni. U Hrvata bivaju stanoviti primjeri riječi s fonemom h , f , ali je to naplavina, kako kaže i pisac. Dalje se zadržao na slučaju sela Dreznice gdje Muslimani ne izgovaraju h . Iako je Dreznica izvan dotičnoga govora (leži sjevernije, prema Konjicu), ipak je korisno što je ukazao na tu rjeđu pojavu i uspješno je objasnio.

Dakako, Hrvati razlikuju foneme $č - ć$, $dž - d$, Muslimani izgovaraju uglavnom $ć$ i d . I za to pisac nalazi izvorište na zapadu, točnije na jugoistočnome dijelu Imotske krajine i makarskoga primorja gdje je čakavizam skoro općim.

Među riječima gdje je fonem d namjesto $dž$ stoji i *dendar* (114.). Smatram kako je ta riječ primljena iz talijanskoga, od *gendarme* 'oružnik, žandar'. Žandare je Austrija uvela u Dalmaciju, ujedno i talijanski jezik u upravu. Otada je u narodu izgovor *dendar*. I takva riječ kasnije prijede u Hercegovinu.

U Muslimana ostaje morfemski $-m$, u Hrvata u najviše primjera $m > n$. Slijedeći sebe, pisac prinosi oblike na $-m$ i $-n$ kako ih je čuo u svakome selu. Bilo bi dosta predočiti samo one na $-n$. Poznato je da je morfemski $m > n$ osobina čakavskoga narječja. Tumači se dvojako: romanskim utjecajem i izvornom pojavom. A. Peco — sklon tumačenju mnogih pojava tuđim utjecajima — priklonio se onima koji u tome vide romanizam. Romanski utjecaj svodi se u osnovi na venecijsko narječje; Venecija se od našega doseljenja izrazito ćutjela na istočnoj jadranskoj obali. A venecijsko narječje nema promjenu $m > n$. Bilo bi zanimljivo utvrditi taj snažni romanski utjecaj koji je ostvaren mimo venecijskoga narječja. Da kojim slučajem u talijanskom jeziku nije fonema lj , vjerujem kako bi čakavsko jakanje neki obrazlagali također talijanskim odnosno romanskim utjecajem.

Nisu rijetki ni šćakavizmi u zapadnohercegovačkim govorima, na zapadnome posaju (*iščem*, *navišćenje*, *puščat*, *ščap*, *zviždat* i dr.). Oni se nastavljaju na imotsko-bekijski govor. U tome nije ništa sporna.

Osobito ističen poglavlje Distribucija suglasnika (154—163.), koje kao takvo predstavlja pomak u domaćoj dijalektologiji, pravu novinu. Na kraju se čita: »Na osnovi date građe lako se zaključuje da su i u ovom govoru najrjeđe skupine sastavljene od ploziva i afrikata, dvaju sonanata, naročito ako je prvi iz skupine lateralno $-l$, a nisu obične ni skupine: $-mž-$, $-nž-$, $-ljž-$, $-ljš-$, $-ljg-$, $njb-$, $njp-$, $-mg-$, $-vb-$, $-vp-$. Iz ove grupe afrikata + sonant nije se našla nijedna potvrda, a odsustvuju i skupine sastavljene iz jednog zvučnog afrikata i sonanata l , lj , n , m , nj , v . Sve je ovo razumljivo. Takve skupine su, u većini slučajeva, strane i našem književnom jeziku. Narodni govori ih, pogotovo, ne podnose» (163.).

U odnosu na Fonetiku dato je manje prostora Morfologiji, ali je ona prijedgledna i cjelovita. Sklonidbene su riječi obradene po padežima. Upozorje bih na vok. osobnih imena na $-u$: *Enesu*, *Demalu*, *Esadu*, *Abdulahu* te etnike jednake nominativu: *Mostarac*, *Trebinjac*, *Ljubušak*, *Prozorak*. U zadnje se vrijeme češće čuju vokativi o morfema i u književnome jeziku. Uzrok je jača intonacija jer je oblik kraći za jedan

slog. Kada tko, primjerice, na željezničkoj postaji zove nosača, redovito uzvikuje: »Nosč! Nosač!« Uvriježeno je dozivanje: *Bosanač! Dalmatinač! Crnogorač! Zagrepčani!* Oblici na -u bivaju analogijom prema Antiću, Mihalju, Dobriču i sl.

Također je i ovdje, kao i u Imotskoj krajini i Bekiji, rijedak morfem -em, prevladao je -om/-on: *čekičon, mladičon, spužom, prijateljom, žuljom, žronjom*. Dodati je kako je isto i u sred. rodu: *grebljon, groždon, plećom, ulištom*.

Pohvalno je što se pisac osvrnuo na stanje osobnih imena. Izdvaja se selo Crveni Grm gdje imena na -ko idu po ženskoj sklonidbi, npr.: *Marko — Marke — Marki — Marku, Stanko — Stanke — Stanki — Stanku*. Uzgred kazano, u Imotskoj krajini pretežiti su ovakvi primjeri.

O nominativu množine A. Peco piše na početku: »Osnovni problem oblika množine u ovim govorima jeste u kom odnosu stoje kraći i duži oblici, tj. kakav je odnos množinskih oblika koji proširuju svoju osnovu morfemama -ov/-ev i oblika koji ne znaju za takvo proširenje« (171.).

Kako je i očekivati, donijeti su svi ili skoro svi oblici kraće i dulje množine. Više ih je proširene osnove. Pisac smatra kako je to vlastita osobina zapadnohercegovačkoga govora. I to se mišljenje može uvažiti uz manji oprez prema neproširenim osnovama u susjednoj Bekiji i Imotskoj krajini s kojima se uglavnom podudaraju; na obje strane stanje je približno isto.

U dat., lok. i instr. opći je morfem -im/-in: *cvitovin, golubovin, mijovin, sinovin* te *Dalmatincim, bajamim, prstim, rodijacim*. Dijelom i u sred. rodu: *autin, kolin, ledin, kamenjim, imenim, poljim*. U manjini su genitivi bojevima, brojevima, crvina, konjma. Naprotiv, u sred. rodu je više onih na -ma: *ćelima, ledima, poljima, timenima*.

U imenicama žen. roda je također podvojeno stanje: *ajlijama, gredama, načvama* i *ovcam, planinam* te *makazon, knjigan*.

Sve u svemu gledavši, sklonidba je dobro no izjednačena sa sklonidbom u imotsko-bekijskome govoru, ali sadrži i vlastite osobitosti.

Ovdje su i pokaz. zamjenice *toji — toja — tojo, otaj — ota — oto* i stegnuti oblici *zà vò, zà nò, nà nù*. Njihovo je rasprostiranje šire, općenite su u Bekiji, Imotskoj krajini, u Sinjskoj, u nekim hercegovačkim govorima. Slično je i s pridjevima kao *govediji, magaretiji, prasetiji, teletiji*.

Peco nalazi pos. pridjeve što se sklanjaju po određenoj sklonidbi kao što su *Miličinog, Milovanovog, Marinog, Titinog*. Bez dvojbe je da je ovo prihvaćeno iz jezika javnoga priopćivanja, dakle svjež nanos.

Infinitiv je supiniziran u cjelini. Pored onih na -nut stoje i na -nit (*maknut, taknut : maknit, taknit*), susreću se prez. morfemi kao *peču, strižu, tuču*, aoristni -šmo, -šte (*odošmo, odošte*), usporedni imperativi: *daj — daji, poj — poji*. Također krnj je pril. sadašnji: *bit — buduć, ic — iduć, ležat — ležeć*. Sve to dotični govor povezuje s imotsko-bekijskim.

Osim tekstova zapadnohercegovačkih govora na koncu knjige priloženi su i podaci iz mikrotoponimije. Požaliti je što ih nije više. Među njima su dva što se zovu Paprikuša (Rasno, Zvirici). Iza prvoga dođe u zagradi dodatak: »ali: paprika«, što će reći kako ga pisac povezuje s biljkom paprikom (capsicum anuum). Nije tako davno kako je paprika stigla u te krajeve, niti je prenijeta u toponimiju. Stvarno je Paprikuša njiva ili šuma što se proteže papriko, tj. poprijeko. Tu se naime pril. popriko izvovara p a p r i k o. Od njega potječe naziv Paprikuša.

»Ikavskoštakavski govori zapadne Hercegovine« plodom su odlična jezikoslovca, zaslužuju najvišu ocjenu. U svome sam prikazu želio upozoriti na stanovite njihove podatke i pišćeve zaključke.

Mate Šimundić
Pedagoška fakulteta, Maribor